

FURCSA FÖZETEK

Magyary Ágnes: *Az ördög operába készül és más történetek*

■ Miért pezsgőfürdőzik egy kentaur egy hotelszobában, mi a szerepe a Bubóska nevű kakasnak a *Bánk bán* kéziratának megmentésében, és miért nem lövünk kutyára Bach zenéje alatt? Nem biztos, hogy Magyary Ágnes második, a 2004–2007 között született novelláit tartalmazó prózakötetéből kiderül a válasz ezekre a kérdésekre, de mindenesetre olyan történetközpontú írásokkal van dolgunk, amelyek egyszerre tanúskodnak az egyetemes kultúrában való jártasságról, fantáziáról, és a kettő tudatos, magabiztos összevegyítéséről.

A szövegek között van olyan, amely a bűnügyi történetek sémáján vagy inkább annak kifordításán alapszik (*Egy el nem követett bűntény krónikája, avagy Bach zenéje alatt nem lövünk kutyára, Kara vascsorája*); a férfi-nő, férj-feleség viszony, a nemzedékeken átívelő problémák vagy az ősök iránti érdeklődés kapnak hangsúlyos szerepet például *A látogatás, az Odüsszeusz háta* és az *Apokrif fejezetek J. M. regényéhez* című novellákban; és vannak olyan történetek, amelyek „egyszerűen” furcsaságok, de sajátos logika mentén kiépülő szüzséken keresztül valahogy arra világítanak rá, hogy az irodalmi teremtősdí játéknak komoly tétje van (*Periton, Az ördög operába készül* stb.).

Ez a játék pedig általában egy közepeszerű vagy rutinos életmódú hős kimozdításával kezdődik valamilyen rendbontó szereplő „bedobása” által: megjelenik hirtelen egy kentaur, Bartolomeo Diaz elefántcsontparti rabszolgakereskedőként élő leszármazottja, Don Quijote, Bánk bán vagy éppen maga az Ördög – mindenképp olyan figurák, akik realitásunk (és az elbeszélések alaphelyzete ebből indul ki) normáitól eltérnek, de mégis könnyedén átjárhatóvá teszik a határokat fikció és valóság, írói képzelet, mitológia, történelmi korszakok között, és egy idő után egyértelművé válik, hogy ezek mind egy dimenzióban léteznek. Ha pedig nincs

ilyen átjárás, a párhuzamos síkokon futó történetszálak akkor is megtalálják a konvergálás megfelelő módját. Például az *Odüsszeusz háta* három nő történetének néhány mozzanatát villantja fel: Pénélopéét, Emmáét és Emma dédunokáját, a Veronikáét – életüket összekapcsolja az utazás és az egyedüllét motívuma, de viszonyuk még ennél is kézzelfoghatóbb azáltal, hogy Emma kedvenc irodalmi hőse Pénélopé, Veronika pedig ezt a nevet szánja születendő kislányának. A *Vackor és a tatárok* című történetben a 17. és a 20. századi események a maguk rendjét követik egészen addig, amíg egy labirintus révén három eltévedt tatár háromszáz évet utazik, és egy „identitászavaros smasszer” kezei közé kerül, aki beszervezi őket egy balettelőadásba.

Úgy tűnik, Magyary kedvelt eljárása a történetek felboncolása, elemeire bontása, majd ezeknek az elemeknek a tet-szőleges, korántsem kronologikus vagy ok-okozati sorrendben való újbóli összerakása és szürreális vagy mitologikus elemekkel való „megfoltozása”, amitől a szövegek töredékessé, szinte balladisztikussá válnak. A novellákon belüli „töredékeket” általában két ferde vonal (slash) közé tett – az informatikusok által alkalmazott, programkód közbeni kommentárokra emlékeztető – alcím kíséri, amely egy-egy motívumot, cselekménymozzanatot vagy műfajt jelöl meg: /az utazás/, /a fehér lovas/, /a prológos/, /hol a legjobb a szárazkolbászt tárolni?/, /a hőscsinálás, avagy az elbeszélő fecseg/, /lábjegyzet/ stb. Ezekből az derül ki, hogy Magyary nem kívánja elfedni a történetépítés folyamatát, az egyes építőkövek közötti réseket, hanem folyton a művek megkonstruáltságára hívja fel a figyelmet. A szövegek saját fikcionalitásukra való reflektálásának részei az elbeszélő olykor gúnyos, de öniróniát sem mellőző kommentárjai („Minden amatőr író tudja, hogy a hagyományt újra kell írni.”; „kide-

rült, hogy az irkász elbánt velem”; „Szegények! Ők sohasem jártak nyugati egyetemekre, így nem is hallottak a labirintusokról.”), az olvasó felé történő kiszólásai („Micsoda? – kapja fel a fejét erre az olvasó.”) vagy az írás műveletének a szemléltetése („Ezért kell sürgősen még valamit kitalálni, ami elviszi a hátán ezt a történetet...”; „Vagy vegyünk egy bárót, adjunk neki pénzt, tegyük fel egy lóra, majd adjunk hozzá egy feleséget.”; „Ez most ha-

zugság, csak az elbeszélő akarja összezevarni a jóhiszemű olvasót.”).

Összességében véve a kötet játékos kedvű kísérletnek, a benne többször megjelenő gasztronómiai párhuzam alapján érdekes „főzetnek” bizonyul, amely nemcsak vállalja furcsaságát, hanem elemzi is azt, ezáltal pedig túllépi a csupán izgalmas olvasmányok kategóriáját.

Codău Annamária

METSZÉSVONALAK

Értelmiségi karriertörténetek, kapcsolathálók, írócsoportosulások

■ A tanulmánykötet az értelmiségtörténet témakörébe illeszkedő, kronologikus rendben prezentált írások gazdag választékát nyújtja az érdeklődőknek. A nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszéke által szervezett, életre hívott konferencián, 2013 nyarán elhangzott előadások tanulmányváltozatai láttak benne napvilágot. A konferencia, mint a szerkesztők az előszóban írják, az értelmiségtörténeti kutatás területén „a teljes magyar nyelvtérületen hagyományt igyekszik teremteni”, a szerkesztők szándéka szerint tehát egy konferenciasorozat nyitó rendezvényének tekinthető, és kétévenként követik majd újabbak. Az első konferencia egyik célkitűzése „a lehetséges forráscsoportok számbavétele” volt. A koncentrált kötetben sok évtizede folyó kutatások eredményeinek ismertetésére éppúgy sor kerül, mint új kutatási irányok bemutatására. A témában érintett tudományterületek közötti párbeszéd és a módszertani nyitottság a konferencia szervezőinek és a kötet szerkesztőinek tudatosan vállalt elve.

A tanulmányok témakínálatát finoman átszínezi a vázolt értelmiségi karrierrek egy részének kötődése a Partiumhoz és Erdélyhez. Ugyanakkor több írás a 20. századi Budapest értelmiségi köreiből foglalkozik, egyes tanulmányok pedig tá-

gabb, országos léptékű forrásfeltárássra támaszkodnak.

A tanulmányok általában nem vállalkoznak az időben változó tartalmú 'értelmiségi' fogalom meghatározására. Csak néhány írás tematizálja a fogalom történetét, illetve az 'értelmiségre' vonatkozó kutatások tudománytörténeti helyét, így Kecskeméti Gábor, Demeter Júlia és Gyáni Gábor tanulmányai. A szerkesztők az előszóban hangsúlyozzák, hogy „a magyar értelmiségtörténet kutatása nem fejlődött önálló tudományággá”, és olyan interdiszciplináris vizsgálatoknak kell „az elméleti hátteret, fogalomhasználatot és szükséges terminológiát” kialakítani, amelynekhez az említett nagyváradi konferencia is hozzá kívánt járulni a különböző tudományterületek közötti párbeszéd elősegítésével. A konferencia az értelmiség fogalmának meghatározásában csatlakozott a hazai történetírásnak ahhoz a hagyományához, amelynek alapján a 19. században létrejött „modern, csoportjelölő fogalom előzményei” (Demeter Júlia tanulmánya, 124., Mazsu Jánosra hivatkozva) is az értelmiséghez sorolhatók, ami már a kora újkortól kezdve nagyszámú életpálya alapján teszi lehetővé karrierminták megrajzolását. „Konferenciánk az értelmiségi fogalmát tágan kezelte:” írják a szerkesztők a kötet előszavában,

Szerk. Biró Annamária, Boka László. Partium Kiadó – reciti, Nagyvárad-Bp., 2014. (<http://reciti.hu/014/2362>)

A recenzió az MTA-OSZK Res Libraria Hungariae Kutatócsoport 19. századi Könyv- és Sajtótörténeti Műhelye kutatási programjának keretében készült.